

Over de taal van Dalfsen

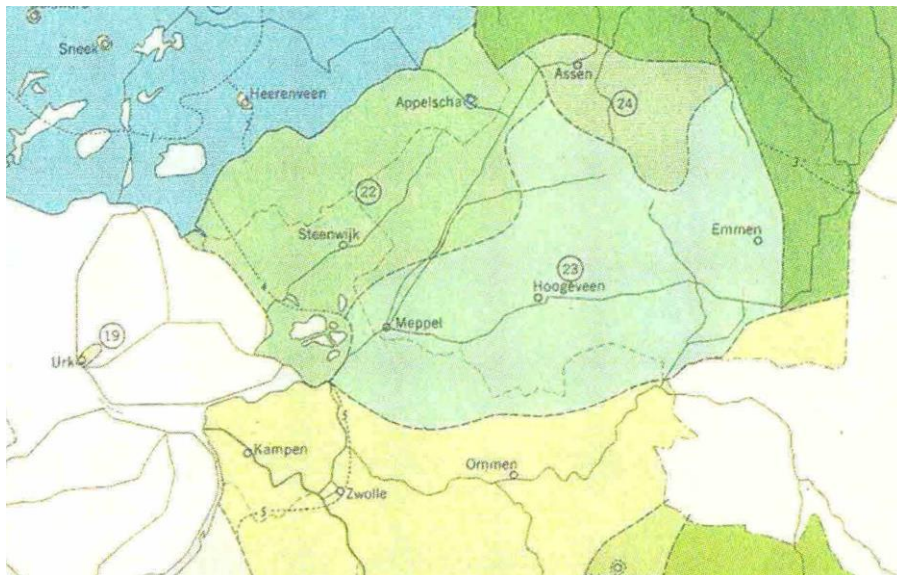
De taal van Dalfsen: Sallands!

Hieronder is een klein gedeelte van de streektaalkaart te zien die Jo Daan in 1968 tekende voor de *Atlas van Nederland*. Het groene gebied (22) is het gebied waar Stellingwerfs gesproken wordt, in gebied 23 (ook groen) Zuiddrents.

Let wel: het Stellingwerfse gebied omvat niet alleen de Friese Stellingwerven maar loopt door in Noordwest-Overijssel tot aan het Meppelerdiep; het Zuiddrents is ook grensoverschrijdend: ook het Staphorsts hoort erbij.

In het lichtgele gebied, waarin Kampen, Zwolle en Ommen als plaatsen worden genoemd, wordt een variant van het Nedersaksisch gesproken die Daan Gelders-Overijssels noemde, en waarvoor we in Overijssel we meestal de term Sallands gebruiken.

Dalfsen, gelegen tussen Ommen en Zwolle, ligt ook in dat gebied.

Wat houdt dat in, dat het Dalfsens een Sallands dialect is?

Een van de kenmerken van het Sallands is dat de verkleinwoorden gemaakt worden met klinkerwisseling. Dat was voor Jo Daan het criterium op grond waarvan zij de grens tussen het Sallands (Gelders-Overijssels) en het Zuiddrents heeft getrokken.

Sallands

Zuiddrents

Nederlands

hond – huntien

hond - hontien

hond – hondje

kop – köppien

kop - koppien

kop – kopje

zak – zäkkien

zak – zakkien

zak – zakje

Ook in Dalfsen worden de verkleinwoorden met klinkerwisseling gevormd. De informanten voor het *Woordenboek van Overijssel* gaven o.a. de volgende verkleinwoorden op:

<i>jässie, dässie</i>	bij <i>jasse, dassie</i> (= jas, das)
<i>dukie, hutie</i>	bij <i>doek, hoed</i>
<i>drögje, mööltie</i>	bij <i>draod</i> (= draad), <i>maol</i> (= maal)

Op bovenstaand kaartje loopt in de buurt van Zwolle een stippelijntje in noordwest-zuidwest-richting, waar een 5 bij staat. Ook dat is een belangrijke grens: ten oosten gaan de werkwoorden in het meervoud in de tegenwoordige tijd uit op *-t*, ten westen op *-en*. In vrijwel heel Overijssel met uitzondering van het noordwesten, worden de meervouden van de werkwoorden met de uitgang *-t* gevormd. Dalfsen ligt ten oosten van deze lijn, dus ook hier een *-t* in deze vormen van het werkwoord:

Dalfsen	Zwols	Nederlands
<i>ik drieve</i>	<i>ik drieve</i>	ik drijf
<i>ie drieft</i>	<i>ie drieft</i>	jij drijft
<i>hee drif</i>	<i>ij drif</i>	hij drijft
<i>wi'j, jullie, zie drieft</i>	<i>wi'j, jullie, zie drieven</i>	wij, jullie, zij drijven

Dalfsen tussen Zwolle en Ommen

Het Sallands van Dalfsen lijkt op dat van Ommen, maar er zijn verschillen. In Ommen komt de *èè*-klank niet voor in bijv. (Ned.) regen, stee, lezen, steken, eten.

In **Ommen** hebben een *ee*:

regen
stee
lezen

en een *e*: 'steken' en 'eten':

stekken
etten.

Deze woorden hebben in **Dalfsen** een *èè* of een *e*:

règen
stèè
lèzen
stekken of *stèken*
etten of *èten*.

In **Zwolle** hebben deze woorden altijd een *èè*:

règen
stèè
lèzen
stèken
èten.

Uit de woordenschat van het Dalsens

Wat denkt u dat de volgende woorden en zinnestjes betekenen:
(de oplossing vindt u aan het eind, na *Verder lezen/studeren*)

1. *Hij löp as een stotese haene*
2. *Verrot oe 't heui, dan gruuit oe de kool.*
3. *Hij preut an iene koeree vedan*
4. *De grieznel gaot mi'j aover de rugge.*
5. *Wi'j gaon een släggien mäken.*

Verder lezen/studeren

In *Uit de geschiedenis van Dalfsen* (red. J. ten Hove, F. Pereboom en H.A. Stalknecht, Kampen 1989) zijn enkele pagina's gewijd aan de taal van Dalfsen: Bloemhoff-de Bruijn, Ph., "Over het dialect van Dalfsen". p. 407-410. Deze taalkundige beschouwing wordt gevolgd door een verhaal van Wim van Lenthe (dialect van Oudleusen): "Terug naar de eeuwwisseling" (p. 410-415). Oude Dalsens in: P.J. Cosijn, "Nieuwsaksisch". In: *Taalkundige Bijdragen 1* (1877), p. 280-285.

In de jaren 1978-1981 heeft dr. H. Bloemhoff (toen nog drs.), als wetenschappelijk medewerker verbonden aan de IJsselacademie, een schriftelijke enquête in het hele werkgebied van de Academie opgezet, waarbij woorden/klanken zijn afgevraagd, maar ook werkwoordvormen, verkleinwoorden, meervouden en zinsconstructies. Dat is ook voor Dalfsen gedaan. Het verzamelde schriftelijke taalmateriaal is voor belangstellenden te raadplegen.

De Historische Kring Dalfsen, met het verenigingsblad *Rondom Dalfsen*, heeft een werkgroep die typisch Dalfser woorden en uitdrukkingen verzamelt. Leden schrijven regelmatig een column die wordt gepubliceerd in de Dalfser Courant. Verhalen en gedichten zijn gebundeld in *Gruunte uut eign tune* (2007) en in *Värse gruunte, Verhalen en gedichten in het Dalfser dialect* (2013).

De lokale omroep heeft op Dalfsennet.nl een rubriek *Sallands dialect 4 plat proat'n*, waarop regelmatig nieuwe spreekwoorden en gezegden worden geplaatst onder de slogan "Ai-j plat könt proat'n, mu-j't niej loat'n".

Daarin staat ook een interview: 'Een gesprek met Frits van Lenthe over vrogger; op en um de Berkumstede, veurheen de Wissel te Berkum', door Wim S., geplaatst op zaterdag 14 april 2012.

Oplossingen:

1. Hij loopt verwaand.
2. Als het ene tegenzit, zit het andere weer mee.
3. Hij praatte de hele tijd door.
4. Ik grieznel ervan.
5. Wij gaan een wandelingetje maken.